

УДК [378:37.011.3-051:80]:81(045)

Наталія Теличко

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології та методики викладання
іноземних мов, Мукачівський державний університет, м. Мукачево
<https://orcid.org/0000-0001-6776-8952>
natura.carpaty@gmail.com

Ігор Бопко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської філології та методики викладання
іноземних мов, Мукачівський державний університет, м. Мукачево
<https://orcid.org/0000-0003-0517-3771>
igor.bopko79@gmail.com

Діана Маліновська

асистент кафедри англійської філології та методики викладання
іноземних мов, Мукачівський державний університет, м. Мукачево
<https://orcid.org/0000-0001-9024-1796>
malinovska.diana.1987@gmail.com

**ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Стаття присвячена аналізу особливостей фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін. У статті узагальнено характеристику змісту

лінгвістичної підготовки майбутнього вчителя-філолога; здійснено аналіз навчального плану підготовки філолога – майбутнього вчителя іноземних мов; навчально-методичного забезпечення для фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін, особливостей підготовки вчителів-філологів у зарубіжних країнах, обґрунтовано особливості фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення таких окремих спеціальних лінгвістичних дисциплін, як “Вступ до германського мовознавства”, “Історія англійської мови”, “Історія лінгвістичних вчень” “Актуальні проблеми англійської філології”, “Практика усного та писемного мовлення”. Охарактеризовано чинники, які впливають на якісну професійну підготовку майбутнього вчителя філолога, також обґрунтовано роль мовної, лінгвістичної, психолого-педагогічної та методичної складових, що є результатом вивчення певних лінгвістичних дисциплін, та їх вплив на підготовку майбутнього вчителя іноземної мови.

На основі узагальнення досвіду характеристики змісту лінгвістичної підготовки бакалаврів в університетах Швейцарської Конфедерації, зазначено про активне використання полікультурного підходу (англійська мова вивчається в контексті розуміння її як засобу взаємодії в умовах освітньої та культурної інтеграції народів світу та засобу конструктивно полілогу в державі), виховання ціннісного ставлення до культурної та мовної інакшості. Обґрунтовано розуміння та використання мови як засобу спілкування, та компетентнісного підходу, в процесі якого формуються лінгвістична та соціокультурна компетенції.

Ключові слова: лінгвістична підготовка; конкретно-мовні характеристики; лінгвістичні дисципліни; лінгвістична компетентність; спеціальні знання.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Теоретичний аналіз проблеми дослідження засвідчив, що в педагогічній науці й практиці вищої школи значна увага приділяється вивченню методологічних, теоретичних, методичних аспектів підготовки майбутнього вчителя – філолога. Актуальність якісної професійної підготовки майбутнього вчителя – філолога зумовлюються такими чинниками: інтеграцією України у світовий освітній простір і приєднанням до Болонського процесу;

стандартизацією і ступневістю вищої педагогічної освіти, посиленням уваги до формування мовної та іншомовної комунікативної компетенції студентів; диверсифікацією моделей професійної підготовки майбутнього вчителя за у класичних і педагогічних університетах; профілізацією шкільної освіти; швидким розвитком регіональних ринків освітніх послуг і праці, що детермінують конкурентоспроможність освітніх програм підготовки вчителя-філолога у вищих навчальних установах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки майбутнього вчителя були і є важливими аспектами вивчення та дослідження. Мова йде про наступні аспекти: проблеми вищої педагогічної освіти (С. М. Ніколаєнко, В. І. Бондар, О. В. Глузман, А. А. Булда, В. К. Майборода, В. І. Луговий, С. В. Майборода, О. П. Мещанінов), формування педагогічної майстерності (І. А. Зязюн, Є. С. Барбіна), проблеми професійної освіти (Н. Г. Ничкало, С. У. Гончаренко, Я. В. Цехмістер, С. О. Сисоева), методологічні основи сучасної філософії освіти (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень). Розглянуто підготовку фахівців на різних етапах розвитку (І. А. Зязюн, А. О. Лігоцький), теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої (М. Г. Чобітько), деонтологічної, підготовки майбутнього педагога (М. П. Васильєва).

Базові підвалини компетентнісного підходу було з'ясовано у наступних педагогічних роботах (А. В. Хуторський, А. Г. Бермус, Т. М. Десятов, І. А. Зимняя, Б. С. Гершунський, В. В. Краєвський, О. І. Пометун.); специфіку підготовки педагогів за кордоном (Л. П. Пуховська, Н. В. Абашкіна, В. М. Базуріна, А. А. Сбруєва, Ю. В. Кіщенко.); формування комунікативної і фахової компетентності педагога (В. В. Баркасі, І. Л. Бім, Т. М. Колодько, О. Б. Бігич, Н. В. Кузьміна, С. Ю. Николаєва, А. К. Маркова, Е. Г. Полатай, Л. П. Дарійчук, В. Г. Пасинок, О. М. Семенов, Л. Л. Хоружа); основи навчання іноземної мови, як основи фаху, з теоретичної та методологічної точки зору (І. В. Алексашенкова, В. О. Горіна, І. І. Кітроська, В. М. Богородицька, Б. А. Лапідус, Г. В. Рогова, М. І. Реутов, Ю. І. Пасов, тощо). Є. С. Спіцина, О. О. Тараненко, а у працях О. М. Шерстюка з'ясовується схема філологічної освіти.

Незважаючи на світовий досвід формування професійної компетентності вчителів – філологів, дослідження пов'язані з вивченням мови як педагогічно-філологічної проблеми, фаховою підготовкою майбутнього вчителя – філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін не набули спеціального вивчення.

Однією з важливих складових, на нашу думку, за якою повинна відбуватися сучасна фахова підготовка майбутнього вчителя-філолога, є лінгвістична складова, яка реалізується в процесі вивчення таких окремих спеціальних лінгвістичних дисциплін, як “Вступ до германського мовознавства”, “Історія англійської мови”, “Історія лінгвістичних вчень” “Актуальні проблеми англійської філології”, “Практика усного та писемного мовлення”.

Метою статті є здійснення аналізу особливостей фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін. Для досягнення поставленої мети були виконані наступні завдання: узагальнити характеристику змісту лінгвістичної підготовки майбутнього вчителя-філолога; здійснити аналіз навчального плану підготовки філолога – майбутнього вчителя іноземних мов; навчально-методичного забезпечення для фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін, особливостей підготовки вчителів-філологів у зарубіжних країнах, обґрунтувати особливості фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення таких окремих спеціальних лінгвістичних дисциплін, як “Вступ до германського мовознавства”, “Історія англійської мови”, “Історія лінгвістичних вчень” “Актуальні проблеми англійської філології”, “Практика усного та писемного мовлення”.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміст підготовки майбутнього вчителя англійської мови регламентується навчальними планами, які враховують чотири складові: мовну, лінгвістичну, психолого-педагогічну та методичну. Результа-

ти аналізу навчальних планів виявили суттєві відмінності у кількісному і якісному наповненні цих складових. Незважаючи на те, що в усіх планах наявні мовна, лінгвістична, психолого-педагогічна та методична складові, їх співвідношення варіюються значною мірою. При цьому спільним є те, що лінгвістична складова має левову частку від загального обсягу навчальних годин, що є достатнім для формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя-філолога [3].

С. Ю. Ніколаєва визначає перелік основних вимог до його теоретичної та практичної підготовки. В результаті теоретичної підготовки сучасний вчитель іноземної мови (і початкової школи зокрема) повинен знати і розуміти основи теорії формування комунікативної компетенції учнів, яка являє собою сукупність певних компетенцій, а саме: мовленнєвої, мовної (лінгвістичної), соціокультурної, соціолінгвістичної, навчальної, стратегічної, дискурсивної [4].

Ю. Лещенко розглядає філологічний простір як сукупність гуманітарних дисциплін, завданням яких є вивчити історію, розвиток і сутність духовної культури суспільства, керуючись мовним і стилістичним аналізом писемних текстів. Філологічну освіту Ю. Лещенко тлумачить як “механізм підготовки спеціалістів з літератур та мов – літературознавців, мовознавців, перекладачів, викладачів, вчителів; мета філологічної освіти полягає в озброєнні студентів систематичними спеціальними знаннями, практичними навичками та уміннями працювати з текстом [2].

Узагальнюючи характеристику змісту лінгвістичної підготовки бакалаврів в університетах Швейцарської Конфедерації, варто зазначити про активне використання полікультурного підходу (англійська мова вивчається в контексті розуміння її як засобу взаємодії в умовах освітньої та культурної інтеграції народів світу та засобу конструктивно діалогу в державі), виховання ціннісного ставлення до культурної та мовної інакшості. Приділяється увага розумінню та використанню мови як засобу спілкування. Однак основним у навчанні англійської мови є компетентнісний підхід, в процесі якого формуються лінгвістична та соціокультурна компетенції [5].

Лінгвістична підготовка майбутнього вчителя англійської мови орієнтована на оволодіння студентами теоретичними знаннями щодо системи англійської мови та здатності їх практичного застосування. Філологічний компонент включає в себе, зокрема такі дисципліни, як “Вступ до германського мовознавства”, “Історія англійської мови”, “Історія лінгвістичних вчень” “Актуальні проблеми англійської філології”, “Практика усного та писемного мовлення” та інші.

Одним з основних курсів, без якого неможливо вивчати жодну лінгвістичну дисципліну і який посідає важливе місце в системі підготовки вчителів-філологів є “Вступ до германського мовознавства”. Цей курс становить наукову основу вивчення таких важливих фахових дисципліни, як “Історія англійської мови” та “Історія лінгвістичних вчень”. Завдяки здібності усвідомлено підходити до розвитку лінгвістичних явищ, та ознайомлювати з основами теорії мови, ці дисципліни утворюють теоретичне підґрунтя для інших лінгвістичних дисциплін.

Студенти засвоюють основні пункти щодо структури (давньо) германських мов періоду (VII–IX ст.) завдяки цим дисциплінам, так само як і етноспецифічні історично обумовлені особливості розвитку; аналіз основних та конкретних характеристик германських мов, їх морфології, словотвору, звукової системи та лексику; ознайомленість з розвитком формування та становлення літературного стандарту кожної окремої мови германської сім’ї; з’ясовано історію розвитку германських народів, та механізм розвитку германських діалектів; знайомство з історією формування писемності у давніх германців, а також з першими згадками писемності германських народів; ознайомленість з етнографічними, археологічними та історичними показниками щодо налагодження побуту, суспільного устрою давніх германців; викладення базових понять германського мовознавства, що стали науковою базою для спеціальних лінгвістичних дисциплін (історія мови, теоретична і практична граматики, теоретична фонетика, лексикологія, стилістика тощо); уточнення місця і ролі германського мовознавства у схемі гуманітарних наук, та дисциплін філологічного напрямку; аналіз закономірностей фонетичної, граматичної

та лексичної будови давньогерманських і сучасних германських мов; оцінка сучасного стану та історичного розвитку кожної з основних германських мов. [1].

У результаті вивчення вищезгаданих навчальних курсів студент має володіти: базовими методами і прийомами теоретичного вивчення стародавніх і сучасних германських мов; основними етапами історії германських народностей і племен, основними термінами і поняттями граматичної та лексичної підсистем давньогерманських мов. Також студент повинен орієнтуватися у процесах перевтілення давньогерманських діалектів у мови народностей та національні мови; знати специфіку граматичної, фонетичної та лексичної підсистем кожної окремої германської мови; основні закони фонетичної системи (Хольцмана, Грімма, Вернера), закони чергування голосних (умлаут, аблаут) їх якісних та кількісних змін; основні положення та етапи розвитку германського мовознавства, що мають основоположне значення для подальшого вивчення теорії відповідної германської мови (зокрема німецької та англійської); вміти: працювати із стародавніми (староанглійськими, готськими) текстами, а саме їх переклад та читання за допомогою словника; розбиратись в писемній та дописемній історії давньогерманських народів; досліджувати і зіставляти фонетичну та морфологічну системи давньогерманських, індоєвропейських, і сучасних германських слів; визначати специфіку граматичної, лексичної та фонетичної будови кожної окремо взятої сучасної германської мови беручи до уваги їх спільні давньогерманські ознаки, що становлять базу фахову підготовку майбутнього педагога – філолога і забезпечують можливість користуватись здобутими знаннями для інших лінгвістичних дисциплін.

3. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, нами здійснено аналіз особливостей фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін; узагальнено характеристику змісту лінгвістичної підготовки майбутнього вчителя-філолога; здійснено аналіз навчального плану підготовки філолога – майбутнього

вчителя іноземних мов; навчально-методичного забезпечення для фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення окремих фундаментальних лінгвістичних дисциплін, особливостей підготовки вчителів-філологів у зарубіжних країнах, обґрунтовано особливості фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога в процесі вивчення таких окремих спеціальних лінгвістичних дисциплін, як “Вступ до германського мовознавства”, “Історія англійської мови”, “Історія лінгвістичних вчень” “Актуальні проблеми англійської філології”.

Перспективами подальших досліджень є роль вивчення інших лінгвістичних дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога.

Список використаних джерел

1. Домброван Т. І. Загальнотеоретичний курс англійської мови як другої іноземної : курс лекцій для студентів університетів. Вінниця : Нова Книга, 2009. 128 с.
2. Лещенко Ю. Е. Становление межъязыковых связей в ситуации учебного билингвизма. *Вестник Пермского Национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики*. 2016. № 2. С. 147–156.
3. Місечко О. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2011. 603 с.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. British Council BBC Teaching English. Content and Language Intergrated Learning : <https://www.teachingenglish.org.uk/article/content-language-integrated-learning.pdf>. (дата звернення: 15.11.2017).

References

1. Dombrovan T. I. (2009). *Zahalnoteoretychnyi kurs anhliiskoi movy yak druhoi inozemnoi : kurs lektsiy dlya studentiv universytetiv* [The general theoretical course of English as the second language]. Vinnytsia, Nova Knyha, 128 p. [in Ukrainian]

2. Leshchenko Yu. Ye. (2016). *Stanovleniye mezhyazykovykh svyazey v situatsyy uchebnogo bylyngvizma* [The formation of interlanguage relations in the situation of a scientist bilingualism]. *Vestnyk Permskogo Natsionalnogo yssledovatelskogo polytehnycheskogo unyversyteta. Problemy yazykoznannya y pedagogyky*, 2, P. 147–156, DOI: 10.15593/2224-9389/2016.2.14 [in Russian]

3. Mysechko O. (2011). *Formuvannya systemy profesijnoyi pidgotovky vchytelya inozemnoyi movy u pedagogichnyh navchalnyh zakladah Ukrayiny (1900–1964 rr.)* [Formation of vocational training teachers of foreign languages in educational establishments Ukraine (1900 – 1964 years)] : Doctor's thesis. Zhytomyr, 603 p. [in Ukrainian]

4. Nikolayeva S. Yu., Bigich O. B., Borisko N. F., Borecka G. E. ta in. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka* [Methods of teaching foreign language and culture: theory and practice]. S.Yu. Nikolayeva (Ed.). K., Lenvit, 590 p. [in Ukrainian]

5. British Council BBC Teaching English. Content and Language Integrated Learning. Available at: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/content-language-integrated-learning> [in English]

Telychko Natalia, Bopko Ihor, Malinovska Diana. Peculiarities of the Future Teacher-Philologist Professional Training in the Process of Studying Particular Fundamental Linguistic Disciplines

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of professional training of the future teacher-philologist in the process of studying some fundamental linguistic disciplines. The article summarizes the characteristics of the content of linguistic training of the future teacher-philologist; the curriculum of preparation of the philologist – the future teacher of foreign languages is analyzed; educational and methodological support for the professional training of the future teacher-philologist in the process of studying certain fundamental linguistic disciplines, the features of training of philological teachers in foreign countries, the peculiarities of the professional training of the future teacher-philologist in the process of study of such disciplines as “History of English”; “History of linguistic teachings”; “Topical problems of English philology”; “Oral and written Practice”. The factors influencing the qualitative professional training of the future philology teacher are characterized, also the role of the linguistic, psychological and pedagogical, methodological components resulting from the study of certain linguistic disciplines and their influence on the preparation of the future teacher are grounded.

Based on the experience of generalizing the characteristics of the content of the linguistic training of bachelors at the universities of the Swiss Confederation,

about the active use of multicultural approach (English is studied in the context of understanding it as a means of interaction in terms of educational and cultural integration of peoples in the world, and means of constructive polylogging in the state) is pointed out, to cultural and linguistic differentiation. The understanding and use of language as a means of communication and the competence approach in the process of which linguistic and socio-cultural competences are formed are grounded.

Key words: linguistic training; concrete-linguistic characteristics; linguistic disciplines; linguistic competence; expertise.